

DE KROMME LEEK

Het onbekende westelijke deel (2)

In deel 1 (jaarboek 2010) hebben we al iets gezien van de enorme invloed van het westelijke deel van de Kromme Leek en de Baarsdorpermeer. In het tweede deel zal wat specifiekere worden ingegaan op de zogenoemde Molendijk, het Baarsdorpermeer en het Leekmeer. De grens tussen twee waterschappen (de Vier Noorder Koggen en Drechterland) werd gevormd door de Kromme Leek. Daarbij lag deze grens in een schemergebied tussen de Bobeldijk en de Zomerdijk (de zogenoemde Buitendijkse Landen en de Achterkogge). Juist in dat lage gebied kwam veel water terecht uit de Vier Noorder Koggen, dat vervolgens in Drechterland veel wateroverlast en kosten tot gevolg had. Vanaf het Baarsdorpermeer was immers al een dure afwatering gegraven (de Slimtocht) naar de Grote Waal in Hoorn, waar twee molens voor het uitslaan op de Zuiderzee moesten zorgen. Genoeg aanleiding dus voor grote ruzies tussen de twee waterschappen en de inliggende boeren.

De Zomerdijk en de Bobeldijk

We hebben in deel 1 kunnen lezen dat de Kromme Leek een belangrijke veenrivier was die voor de afvoer van water moest zorgen. Tussen 1200 en 1300 neemt deze veenrivier een geweldige breedte aan, en ontstaan onder meer het Wogmeer, het Baarsdorpermeer en het Leekmeer. Steeds meer ontgonnen land werd hierdoor onbruikbaar. Het werd daarom noodzakelijk om de invloed van deze grensrivier in te dammen. De graaf legde daarom de verplichting op om binnendijken aan te leggen.

In een privilege van 2 februari 1364 werd aan Drechterland de verplichting opgelegd om een kade aan te leggen van de Rijdsdam (het Keern) tot de Spierdijk. Het gaat hier om de Bobeldijk aan de zuidzijde van de Kromme Leek.

Omstreeks dezelfde tijd werd aan de Vier Noorder Koggen opdracht gegeven om een soortgelijke maatregel te nemen aan de noordzijde van de Leek van de Hoornseweg naar Zandwerven (de Zomerdijk). Ook de aanleg van de Zwaagdijk vond in deze periode plaats.

De kosten van onderhoud van deze binnendijken komen ten laste van de ingelanden (grondeigenaren) tussen Zomerdijk, Bobeldijk en Spierdijk. De kosten

aan de noordzijde werden omgeslagen over de eigendommen van 1100 morgen (935 ha) gelegen achter Wognum, Wadway en Spanbroek. Hiermee was dan wel de overlast van de Kromme Leek en zijn meren begrensd tussen deze dijken, doch de waterlozing en wateroverlast uit de Vier Noorder Koggen in het Drechterlandse gebied (met de daarbij behorende kosten) bleven bestaan. Immers, de sluis in de Zomerdijk voerde ook water aan uit de gebieden ten noorden van de Zomerdijk. Kortom, langdurige ruzies waren het gevolg. Uiteindelijk kwam er een regionaal akkoord op 21 april 1537 in de vorm van de zogenoemde Molenakte. Hierin werd de nieuwe afwatering van de verschillende waterschappen met grote ingrepen en de bouw van molens geregeld. Claes Barentszoon, vredemaker van het dorp Hauwert, geeft daar in zijn Cronijck uit die tijd een uitvoerige toelichting op. Hoofdzaak was dat het gebied van de Vier Noorder Koggen niet langer mocht lozen op de Kromme Leek en zijn meren. Dit kon slechts worden voorkomen door de aanleg van een nieuwe binnendijk: de Molendijk.

De Molendijk

Rond 1540 werd deze waterkering aangelegd. Het beginpunt lag bij het westeinde van de Bobeldijk, vervolgens liep hij langs de tegenwoordige Zuidermeerweg naar de noordzijde van het Baarsdorpermeer. De dijk volgde de noordzijde van het meer (de Rijndijk). Aan de oostzijde van het meer volgde de dijk de tegenwoordige weg van de Leekmeer richting het Leekerpadij. Via het Leekerpadij (de splitsing met het fietspad naar de Bobeldijk) liep de dijk langs de noordzijde van het Leekmeer (het huidige poldertje was toen nog een onderdeel van de Kromme Leek) en van daar schuinweg naar de kruising van de Kleine Zomerdijk met de Hoornseweg. Op deze kruising werd over beide dijken een overtoom aangelegd. De kosten van onderhoud van deze dijk kwamen voor rekening van de eigenaren van de aangrenzende landerijen. Met de aanleg van deze dijk kan dus tevens worden vastgesteld dat de Kromme Leek en de meren zich aan de zuidzijde daarvan bevonden na 1540.

De Grootweg en de Meerweg

Tussen de aangelegde Molendijk en de Bobeldijk is later een verbindingsweg ontstaan. Deze zogenoem-

Kaart van Beeldsnijder. Van onder naar boven zijn achtereenvolgens zichtbaar: De Bobeldijk, de Badijk (de Molendijk), de Lemerdijk (Zomerdijk), de Westeinderweg/Wadweg, en de Achterwijzend (A.C. de Graafweg). Op de kaart ontbreekt de zeer oude Haeldijk met sluis, die we tussen 1300 en 1500 regelmatig in de archieven tegenkomen. Deze dijk liep in het verlengde van de Kleine Zomerdijk, aan de oostzijde van de Hoornseweg, ten noorden van de Kromme Leek (over de Korteling). Het gaat hier vermoedelijk om de achtergrens van het ontginningsblok. Tevens vormde deze dijk een bescherming tegen de overlast van de Kromme Leek. Wel konden de Oosteinderlanden bij laag water spuien op de Leek via de sluis.

de Grootweg (vernoemd naar burgemeester J. Groot van Berkhout) werd aangelegd in 1873. Voor de grondaankoop en het afhekkelen van de weilanden werd door de gemeente een lening gesloten van f 13.000,-. De aannemer was H. Schmidt. In 1876 neemt het waterschap Drechterland de weg in eigendom over en brengt een grindverharding aan. Ook ontbrak er bij de aanleg van de Molendijk een directe wegverbinding met de Zomerdijk. De aan-

deelhouders en bedijkers van de drooggemalen Baarsdorpermeer besluiten in 1627 dat “met meerderheid van stemmen is verstaen dat met de eerste gelegentheid eenen notwech op de Somerdijck sal worden gecoght 't sy in eigendom ofte servituijt.” We mogen aannemen dat deze verbinding dus rond 1630 gereed is gekomen. Daarmee was dit stukje Meerweg een feit, en werd de Baardorpermeer verbonden met de Zomerdijk.

De drooglegging van het Baarsdorpermeer

Het octrooi voor de drooglegging van het Baarsdorpermeer werd op 8 maart 1624 door de graaf verleend aan mr. Frederik Riccen (advocaat), Nicolaas Veen, Jacob Simonsz. Coninck en Jan Allartszoon. Het octrooi werd verleend voor de tijd van drie jaar. Om een ringsloot om het meer te kunnen graven en een dijkje te kunnen aanleggen had men grond nodig van de aangrenzende eigenaren aan het meer. Hiervoor werd in totaal zo'n 13,5 ha grond aangekocht. Een derde deel daarvan bestond uit drassige rietlanden. Het meer had volgens de octrooiaanvragers een oppervlakte van zo'n 300 morgen (255 ha). Dit leverde uiteindelijk 191 morgen of 162 ha netto agrarische grond op.

Voor het droogmalen van het meer werden aan de zuidzijde drie watermolens gebouwd. Het water werd weggevoerd via de Slimtocht, die daar al lag. Bovendien moesten nog eens twee zware achtkantige molens gebouwd worden in de Grote Wael bij Hoorn om het water uit te slaan op de Zuiderzee. Aangenomen mag worden dat de gronden in 1627 droogvielen. De eerste drie huizen die daar gebouwd worden zijn in 1630 gereed en behoren toe aan ene burgemeester Keyser en ene burgemeester Jan Allerts-

zoon en de officier Sonck. Pas in 1733 neemt het aantal woningen toe tot vijf. In 1947 telt de Baarsdorpermeer met de directe omgeving 280 inwoners. De weg door de Baarsdorpermeer wordt in 1856 van een bestrating voorzien.

Het is in de eerste eeuwen beslist geen vetpot geweest in de drooggelegde polder. Er werden in de eerste decennia aanzienlijke verliezen geleden. De grond was ziltig en het water brak. Ook de niet te temmen hoeveelheid unjer en hoefblad leverde veel problemen op. De grondstructuur moest aanzienlijk worden verbeterd door het opbrengen van grond en mest. Ook de veepest in 1744/1745 leverde voor de Baarsdorpermeer 142 stuks vee op die het loodje legden (in Wognum 1018 stuks vee).

De inpoldering van het Leekermeertje (Bedijkte Leekerpolder)

De inpoldering van het Leekermeertje vond plaats in 1633. Het meertje had nog slechts een oppervlakte van 9 ha. De poelen die op de kaarten voorkomen ten zuiden van de Oude Gouw en ten oosten van het Meerwegje, alsmede de aanwezige meerwal, tonen aan dat het meertje voor 1540 aanzienlijk groter is geweest.

Kaartbeeld rond de Baarsdorpermeer

